

၂၀ ရာစု

ခေတ်သစ်ကမ္ဘာသည် အခြေခံကျသော နည်းပညာများနှင့် အစည်းအရုံး ပုံစံများပြောင်းလဲ လာခဲ့ပေပေသည်။ အစွဲလမ်း တိုင်း ပြည်များသည်၊ ဥရောပနှင့် နိုင်းယုတ်လျှင် ခေတ်မှီတိုးတက်မှု အားနည်းနေကြောင်း သူတို့ကိုယ်သူတို့ တွေ့ရှိလာပေသည်။ ဥရောပတိုက် အခြေပြု အစိုးရများသည် ကမ္ဘာစီးပွားရေးကို ထိန်းချုပ်နိုင်ရန် အလို့ငှာ သူတို့၏ တိုင်းပြည်များ၌ ပြောင်းရွှေ့ နေထိုင်သူများကို ဝင်ထွက်ခွင့်ပြုထားများသည် အစွဲလမ်းတိုင်းပြည်တို့အား အပြောင်းအလဲ ပြုလုပ်ရန် တွန်းအားပေးသကဲ့သို့ ဖြစ်နေပေသည်။

အော်တိုမင် အင်ပါယာ မှေးမှိန်သွားခြင်း

ပြည်တွင်း ပဋိပက္ခများကြောင့် ၁၉ ရာစု အကုန်ပိုင်းတွင် အော်တိုမင် အင်ပါယာသည် စတင် ယုတ်လျော့လာခဲ့သည်။ ပထမ ကမ္ဘာစစ်တွင် သူတို့သည် ဂျာမဏီဘက်မှ ရပ်တည်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့၍၊ ထိုစစ်ကြီးတွင် ဂျာမန်သည် စစ်ရှုံးသွားသောကြောင့် သူ တို့၏ ဗဟိုအာဏာမှာလည်း ဖြိုခွဲခံလိုက်ရပေသည်။ ထိုဖြစ်ရပ်သည် တူရကီ လူမျိုးရေးခေါင်းဆောင် အတာတာ့က် ကမာလ် ပါရူးအား အာဏာကို ရရှိစေရန် တိုက်ရိုက် တွန်းအားပေးခဲ့ခြင်း ဖြစ်သွားပေသည်။ ပထမကမ္ဘာစစ် ပြီးသောအခါ အော်တိုမင် အင်ပါယာ၏ အကြွင်းအကျန် အပိုင်းသည်ပင် ဥရောပ နာယကများ၏ ကြည့်ရှုခြင်းအောက်၌ ကျပ်ထုတ်စည်း ခံလိုက်ရပေ တော့သည်။ အော်တိုမင်တို့၏ လက်အောက်ခံများဖြစ်သော ယခုခေတ် အလ်ဘေးနီးယား၊ ဘော့စ်နီးယား၊ ဟာဗီဂိုဇီးနား၊ ဘူလ်ဂေးရီးယား၊ အီဂျစ်၊ ဂရိ၊ အီရတ်၊ လက်ဘနွန်၊ မွန်တီနီဂရို၊ ရိုမေးနီးယား၊ ဆော်ဒီအာရေဗီးယား၊ ဆာဗီးယား၊ ဆီးရီးယား၊ ဂျော်ဒန်၊ တူရကီနှင့် ဘောလ်ကန် တိုင်းပြည်များ၊ မြောက် အာဖရိကတိုင်းပြည်များနှင့် ပင်လယ်နက်၏ မြောက်ဘက်ပိုင်း တိုင်းပြည်များမှာ ဥရောပတိုင်းပြည်များ၏ ဩဇာခံများ ဖြစ်သွားတော့သည်။

များစွာသော မူဆလင် တိုင်းပြည်များသည် ဥရောပ နိုင်ငံရေးပုံစံ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အမျိုးသားရေး ဝါဒကို မွေးစား လက်ကိုင်ပြုရန် နည်းနာရှာကြံ၍ မူဆလင်ကမ္ဘာသို့ ထိုးဝင်လာခဲ့သည်။ အီဂျစ်၊ ဆီးရီးယားနှင့် တူရကီကဲ့သို့ နိုင်ငံများသည် သူတို့၏ နိုင်ငံရေး အဖွဲ့အစည်းများကို စည်းကြပ်သော မူဝါဒများ ချမှတ်ကာ သူတို့ပြည်သူများ၏ ကြား၌ အမျိုးသားရေး ဂုဏ်သိက္ခာ အဖြစ် ခိုင်မာလာအောင် ကြိုးပမ်းကြသည်။ အီရတ်ကဲ့သို့ အခြားသော နိုင်ငံများတွင် နှစ်ရှည်လများ ဘာသာရေး ဂိုဏ်းများအကြား တင်းမာမှု၊ မူဆလင်နှင့် မူဆလင် မဟုတ်သူများအကြား ကြိုတင်ဆုံးဖြတ်သော စိတ်ဖြင့် မယုံသင်္ကာမှုများ ခိုင်မာနေ၍ အမျိုးသား ညီညွတ်မှုကို ရယူရန် ခက်ခဲလှပေသည်။

တူရကီ၊ အီဂျစ်၊ ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်၊ အင်ဒိုနီးရှား တို့ကဲ့သို့ အချို့သော မူဆလင် တိုင်းပြည်များမှာ ဘာသာရေးနှင့် နိုင်ငံရေးကို သီးခြားထားရန် နည်းလမ်းများ ရှာဖွေကြပြီး၊ ဆော်ဒီအာရေဗျနိုင်ငံမှာ ထိုမှ သီးခြားဖြစ်ပေသည်။ ၎င်းမှာ အစွဲလမ်းသာသနာ သန့်စင်ရေးဆိုသော ဆောင်ပုဒ်ဖြင့် ဝါဟာဘီ ဝါဒကို လက်ခံကာ ဝါဟာဘီ အစွဲလမ်း ဘာသာရေးနိုင်ငံတော် အဖြစ် ရပ်တည် ပေသည်။

အိန္ဒိယကို ခွဲစိတ်ခြမ်းဖြာခြင်း

အိန္ဒိယကို ခွဲစိတ်ခြမ်းဖြာခြင်း ဆိုသည်မှာ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် အိန္ဒိယနှင့် ပါကစ္စတန်ဟူ၍ အချုပ်အခြာပိုင်သော နှစ်နိုင်ငံ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းကို ရည်ညွှန်းပေသည်။ ဗြိတိသျှက လွတ်လပ်ရေး သတ်မှတ် လိုက်သောအခါ ယခင်က ဗြိတိသျှ- ရာဂျီ ဒေသအား နှစ်ပြည်တစ်ပြည် စာချုပ်အပါအဝင် နှစ်နိုင်ငံအဖြစ် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်လိုက်ပေသည်။ ထိုစာချုပ်အရ အထူးသဖြင့် ပန်ဂျပ်နှင့် ဘင်္ဂေါဒေသတို့သည် ပါကစ္စတန်ဟု ဖြစ်လာခဲ့ပေသည်။

၁၉၄၇ တွင် အိန္ဒိယကို ခွဲခြမ်းပြီး ဖြစ်ပေါ်လာသော ပါကစ္စတန်သည် ကမ္ဘာ့ မူဆလင် အများဆုံး နိုင်ငံဖြစ်၍ ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ် လွန် ကာလ ကမ္ဘာ့ ဆယ်နိုင်ငံမြောက် အကြီးဆုံး နိုင်ငံ ဖြစ်ခဲ့ပေသည်။ ၁၉၇၁ ခု နှစ်တွင် သွေးမြေကျ စစ်ပွဲကြီးဖြစ်၍ ဘင်္ဂေါ ပြည်နယ်သည် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်အဖြစ် သီးခြားလွတ်လပ်သော နိုင်ငံဖြစ်ခဲ့ပေတော့သည်။

ယနေ့တွင် ပါကစ္စတန်သည် အင်ဒိုနီးရှားပြီးလျှင် ဒုတိယ အစ္စလာမ်သာသာနာဝင် လူဦးရေ အများဆုံး နိုင်ငံ ဖြစ်၍ နျူကလီး ပိုင် မူဆလင်နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံ ဖြစ်ပေသည်။

အာရပ် အစ္စရေးလ် ပဋိပက္ခ

အာရပ် အစ္စရေးလ် ပဋိပက္ခသည် နိုင်ငံရေးတင်းမာမှုများနှင့် ပွင့်လင်းစွာ ရန်လိုမှုများကို ရာစုနှစ်ခန့် ကြာအောင် ဆွဲဆန့်လျက် ရှိပေသည်။ ခေတ်သစ် ဂျူးလူမျိုးများ (ရေဝတီ ဘာသာဝင်များ)၏ အမျိုးသားနိုင်ငံအဖြစ် အစ္စရေးလ် နိုင်ငံ ထူထောင်မှုနှင့် အခြားတစ်ဖက်တွင် အာရပ်နိုင်ငံများနှင့် လူမျိုးတူ ပါလက်စတိုင်း လူမျိုးတို့အား ကိုယ်ပိုင်နယ်မြေ ပျောက်ဆုံးစေမှု ဖြစ်ရပ် များမှာ ထိုအရေးအခင်း၏ အဓိက သော့ချက်တစ်ခု ဖြစ်ပေသည်။ ထိုပဋိပက္ခသည် အမြင်အားဖြင့် အာရပ်နိုင်ငံများ၊ အခြား မူဆလင်နိုင်ငံများနှင့် အစ္စရေးလ်တို့အကြားသာ ပတ်သက်သည်ဟု ထင်ရသော်လည်း ဘာသာရေး၊ လူမျိုးရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု ဆက်စပ်မှု၊ လူ့အခွင့်အရေး၊ အခြားသော မဟာဗျူဟာကျသည့် အရေးအရာများကြောင့် ကမ္ဘာနှင့်အဝှမ်း တစ်သီးပုဂ္ဂလ ဖြစ်စေ၊ အစိုးရမဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်းလိုက်ဖြစ်စေ အကြောင်းပေါင်းစုံကို ကိုယ်စားပြုလျက် ပါဝင် ပတ်သက်နေပေသည်။ တစ်ချို့ကလည်း အာရပ် အစ္စရေးလ် ပဋိပက္ခသည် အနောက်ကမ္ဘာနှင့် အစ္စလာမ်ကမ္ဘာအကြား တစ်စတစ်စ အမှိုက်ကစ ပြဿဒိမ်းလောင် စရာ ဖြစ်လာသည်ဟု သုံးသပ်ကြ၍၊ အချို့မှ ထိုသုံးသပ်ချက်ကို လက်မခံပေ။ မည်သို့ဆိုစေ ထိုပဋိပက္ခ ကြောင့် ဘက်နှစ်ဘက်မှ ထောက်ခံသူများအကြား မကြာခဏသော အချေအတင် ပဋိပက္ခများ ကမ္ဘာနှင့် အဝှမ်း ဖြစ်နေရပေ သည်။

ရေနံ ဓန

၁၉၅၃နှင့် ၁၉၆၄ ကြားတွင် ဘုရင် ဆအု(ဒ်)သည် သူ့ဖခင် အိဗနီ ဆအု(ဒ်) ဘုရင်စနစ်ကို ပြန်လည် စုစည်းပြီး ဆော်ဒီ အာရေဗီးယား အုပ်ချုပ်ရေး သစ်ကို ဖန်တီးခဲ့သည်။ ထိုအုပ်ချုပ်ရေးသစ်တွင် ဆက်သွယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန (၁၉၅၃) စိုက်ပျိုးရေး နှင့် ရေသွင်းရေထုတ်ဝန်ကြီးဌာန (၁၉၅၃)၊ လောင်စာနှင့် ဓါတ်ဆီ ဝန်ကြီးဌာန (၁၉၆၀)၊ အလုပ်သမားနှင့် လူမှုဖူလုံရေး ဝန်ကြီး ဌာန (၁၉၆၂)၊ သတင်းနှင့်ပြန်ကြားရေး ဝန်ကြီးဌာန (၁၉၆၃) တို့ပါဝင်၍၊ သူ့ထက် ၂၉ နှစ်ငယ်သော ညီငယ် တလာလ် ကို သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး ဝန်ချုပ်အဖြစ် ခန့်အပ်ခဲ့ပေသည်။

၁၉၅၈-၅၉ တွင် တလာလ် က အမျိုးသား ကောင်စီကို ပြုပြင်ပြောင်းလည်းရန် အစီရင်ခံစာ တစ်ခု အဆိုတင်သွင်းခဲ့သည်။ သူ အစီရင်ခံ သကဲ့သို့ သူ၏ အစီရင်ခံစာအား တရားဝင် လုပ်ပိုင်ခွင့် မရှိသော ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရေး ကိုယ်ထည်အဖြစ် ထားရှိခဲ့ သည်။ သူ့အတွေးအခေါ်မှာ ၎င်းသည် အစိုးရကိုယ်ထည်တွင်း၌ လူထုဘက်မှ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပါဝင် ပတ်သက်လာနိုင်ရန် ပထမ ခြေလှမ်းဖြစ်ခဲ့သည်။ တလာလ် သည် သူ၏ အစီရင်ခံစာကို အိမ်ရှေ့မင်းသား ပြည်ပ၌ ရှိစဉ် ဘုရင်မင်းအား တိုက်ရိုက် တင်ပြခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဘုရင် ဆအု(ဒ်) သည် ရိုးရိုးသားသားပင် ထိုအစီရင်ခံစာအား နိုင်ငံ၏ ဘာသာရေးပညာရှင်အဖွဲ့ (အုလ္လမာ)အား တင်ပြ၍ အမျိုးသားကောင်စီ ဖွဲ့စည်းခြင်းသည် အစ္စလာမ်သာသာနာနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိကို မေးမြန်းခဲ့ရာ ထိုအတွေးအခေါ်မှာ ထိုဘာသာရေး အဖွဲ့အစည်းတွင်းတွင်ပင် ပျောက်ကွယ်သွားဟန်ရှိပေသည်။ သို့မဟုတ် ဆက်လက် ပြောဆို နေကောင်းလည်း ပြောဆိုနေနိုင်ပေသည်။ နှစ်ပေါင်း သုံးဆယ် ကြာပြီးသော်မှ ထိုအတွေးအခေါ်အား အကောင်အထည် ဖော်ရန် အမျိုးသားကောင်စီဟု ၁၉၉၂ ခုနှစ်တွင် စတင် ပေါ်ပေါက်လာပေတော့သည်။

ထိုအတောအတွင်း ၁၉၆၀ တွင် လောင်စာဆီ ပြည်ပပို့ နိုင်ငံများ အစည်းအရုံး ဖြစ်တည်လာခဲ့သည်။ ပထမ ဆယ်စု သို့မဟုတ် ထိုထက်ပို၍ ၎င်းသည် တည်မြဲခဲ့ပြီး အထူးအဖြင့် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအကြား သြဇာသက်ရောက်ခဲ့ပေသည်။ ထိုကာလတွင်ပင်

ဖိုင်ဖယ်နှင့် ဆအု(ဒ်)တို့အကြား တင်းမာမှုမှာ ကြီးထွားလာပြီး နောက်ဆုံး ၁၉၆၄ ခုနှစ်တွင် ပဋိပက္ခ ပေါက်ကွဲတော့သည်။ ဆအု(ဒ်)က ဖိုင်ဖယ်အား ဘုရင့်သက်စောင့်တပ်ဖြင့် ဖမ်းဆီးထားမည်ဟု ခြိမ်းခြောက်၍၊ ဖိုင်ဖယ်ကလည်း ဆအု(ဒ်)အား ဘုရင့်သက်စောင့်တပ်ဖြင့် ဖမ်းဆီးထားမည်ဟု ခြိမ်းခြောက်ခဲ့ပေသည်။ ထိုပဋိပက္ခတွင် ဆအု(ဒ်)သည် ထီးနန်းပစ်ခွာ စွန့်ခွဲ၍၊ ကိုင်ရိုသို့ ထွက်ခွာလာခဲ့သည်။ ထိုမှ ဂရိသို့ ထွက်ခွာခဲ့၍ ၁၉၆၉ ခုနှစ်တွင် ဂရိ၌ပင် ကွယ်လွန်ခဲ့ပေသည်။ ထို့နောက် ဖိုင်ဖယ်သည် ဘုရင့်ဖြစ်လာတော့သည်။

၁၉၆၇ (အာရပ် အစ္စရေးလ်) စစ်ပွဲက အခြားသော သက်ရောက်မှုများကို ဖြစ်ခဲ့၍၊ စူးအက်တူးမြောင်းကို ပိတ်လိုက်ခြင်းသည် လက်ဗျား၌ မွန်မာရာလ် ကဒါဖီကို အာဏာရလာစေသော တော်လှန်ရေးကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ ထိုမှဆက်၍ ၎င်းသည် (၁၉၇၀)တွင် ဆီးရီးယားကို ဖြတ်၍ ဆော်ဒီအာရေဗီးယားမှ လက်ဘနွန်သို့ သယ်ပို့သော ရေနံပိုက်လိုင်းကို ပိတ်လိုက်ရသည် အထိ ဦးတည်ခဲ့ပေသည်။ ထိုအကျိုးတရားကို လက်ဗျားက ကောင်းစွာ ခံစားရပေသည်။ လက်ဗျားသည် ဥရောပသို့ ရေနံ တင်ပို့ရာတွင် ကုန်ကျစရိတ်သက်သာသော လမ်းဆုံ ဖြစ်ခဲ့ပေသည်။

၁၉၇၀ တွင် နောက်ခံ ရေနံကုမ္ပဏီများနှင့် ရေနံထွက်နိုင်ငံများ သဟဇာတတည်စွာ ဆက်ဆံရေးထူထောင်မှု ဖြစ်သည့် အနောက်တိုင်းဆိုင်ရာ လောင်စာဆီ သွင်းထုတ်မှုကို အခြေခံသဘောတူညီ အဖြစ်ရေးဆွဲထားသော သဘောတူညီတစ်ခု ဖြစ်လာရန် ရုတ်တရက် ပြောင်းလဲခဲ့ပေသည်။ ဤကိစ္စတွင် ကဒါဖီအစိုးရသစ်မှ တောင်းဆိုသော ရေနံဈေးနှုန်း တိုးမြှင့်ရေး ကိစ္စသည် လွန်စွာ ထိရောက်မှု ရှိခဲ့ပေသည်။

အစ္စရေးလ်နှင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံတို့ ဖြစ်သော ၁၉၇၃ ခုနှစ် **ယွန်ကက်ပါ** စစ်ပွဲတွင် ရေနံကုမ္ပဏီထိပ်သီးများသည် ဝီယင်နာသို့ ဦးတည်ခဲ့ကာ ရေနံထွက်နိုင်ငံများ (အိုပက်)၏ ခေါင်းဆောင်များနှင့် ဆွေးနွေးမှုပြုရန် စီမံခဲ့ရသည်။ အိုပက် ခေါင်းဆောင်များက လက်ဗျား၏ တောင်းဆိုချက် (ရေနံဈေး မြှင့်တင်ရေး) ကို ဦးစားပေး ပြောဆိုလာခဲ့၍၊ စစ်ပွဲကြောင့် ထိုတောင်းဆိုချက်များကို တောင်းဆိုရန် ပိုမိုညီညွတ်လာခဲ့ပေသည်။

၁၉၇၃ ခုနှစ် အာရပ် အစ္စရေးလ် ၆ ရက်စစ်ပွဲတွင် အာရပ်တို့ ရှုံးနိမ့်ခြင်းသည် ရေနံပြဿနာကို ခလုပ်နှိပ်လိုက်သလို ဖြစ်သွားခဲ့၍၊ ၎င်းကို တုန့်ပြန်သောအားဖြင့် အနောက်နိုင်ငံများက အစ္စရေးလ်အား အရေးပေါ် ကူညီမှုများ ပေးခဲ့ခြင်းကြောင့် အစ္စရေးလ်က အီဂျစ်နှင့် ဆီးရီးယား စစ်တပ်ကို အောင်နိုင်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အာရပ်ကမ္ဘာက အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနှင့် အနောက်နိုင်ငံများအား ရေနံတင်ပို့ခြင်းကို ဆန့်ကျင်ခဲ့တော့သည်။ ဘုရင့်ဖိုင်ဖယ်က ဆော်ဒီအာရေဗီးယား၏ ရေနံမှရသော ငွေကြေးအား အစ္စရေးလ်နှင့် ထိပ်ဆိုင်တိုးနေရသော ရှေ့တန်းမျက်နှာစာမှ နိုင်ငံများကို ထောက်ပံ့ရန် ရံပုံငွေအဖြစ် သဘောတူ ပေးခဲ့ပေသည်။ တနည်းအားဖြင့် ရေနံကို အရေးပါသော လက်နက်အဖြစ် အသုံးပြုရန် အခွင့်အလမ်းရခဲ့ပေသည်။

လောင်စာဆီ၏ အထူးအရေးပါမှု၊ အာရပ်-အစ္စရေးလ် ပဋိပက္ခနှင့် နိုင်ငံရေး စီးပွားရေး မငြိမ်မသက်ဖြစ်မှုနှင့် မသေချာသေးမှု များသည်၊ ဒေသတွင်းနိုင်ငံရေး အခြေအနေအား တင်းမာနေဆဲပင် ဖြစ်နေပေသေးသည်။

အီရန် တော်လှန်ရေး နှစ်ခု

၁၉၀၅ နှင့် ၁၉၁၁ ကြားတွင် အီရန်၌ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တော်လှန်ရေး ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ထိုတော်လှန်ရေးသည် အီရန် မြေ ရှင် စနစ်ကို အဆုံးသတ်စေ၍ ပါရှားတွင် ပါလီမန်စနစ်ကို ထူထောင်ကာ ရှား ဘုရင်၏ အချုပ်အခြာ အာဏာကို စည်းမျဉ်း ခံ ဖြစ်စေခဲ့ပေသည်။ ပထမအနေဖြင့် အီရန်၏ ဖွဲ့စည်းပုံကို အတည်ပြုခဲ့သော်လည်း၊ နောက်ဆုံး ရှားဘုရင်အပေါ်၌ အနိုင်ရပြီး သောအခါ၊ ခေတ်လိုက်ဝါဒီများနှင့် ခေတ်ရိုးဝါဒီများအကြား အချင်းချင်း တိုက်ခိုက်မှု ဖြစ်ပွားခဲ့ရာမှ တော်လှန်ရေးမှာ အဟန့် အတားကြီး ဖြစ်သွားပေတော့သည်။ ထို့နောက် ပထမ ကမ္ဘာစစ် ဖြစ်လာသောအခါ ကမ္ဘာစစ်တွင် ပါဝင်သော နှစ်ဘက်လုံးမှ စစ်သည်များသည် အီရန်သို့ ကျူးကျော် ဝင်ရောက်ခဲ့၍ အီရန်အစိုးရကို အားနည်းချိန့်သွားစေကာ လွတ်လပ်ရေးကိုပါ ခြိမ်း ခြောက်လာခဲ့သည်။ **ကွာဂျာ** မင်းဆက်၏ နန်းတွင်း အရေးတော်ပုံဖြင့် **ရာဇာရှားဖာလီ**သည် နန်းတက်လာ၍ တော်လှန်ရေး

အကျိုးဆက်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော မိုဇာစ်ဖာအုဒင်ရှား၏ စည်းမျဉ်းခံ ဘုရင်စနစ်၏ အခွင့်အာဏာမှာ ၁၉၅၅ တွင် အားနည်းလာခဲ့ လေတော့သည်။

အစ္စလာမ်ဝါဒ တော်လှန်ရေးဟု ခေါ်သော ၁၉၇၉ ခု အီရန်တော်လှန်ရေးသည် အီရန်နိုင်ငံအား ရှားမဟာမ္မဒ် ရာဇာ ဖာလဝီ၏ လက်အောက်တွင် ရှိသော စည်းမျဉ်းခံ ဘုရင်စနစ်မှ ရှိယာ မူဆလင် ခေါင်းဆောင် အယာတိုလာ ခိုမင်နီ၏ အုပ်ချုပ်မှု အောက်သို့ ရောက်ကာ လူကြိုက်များ ဘာသာရေး သီအိုရီလက်ကိုင်ပြုဝါဒ အစ္စလာမ် ပြည်သူ့နိုင်ငံ ဖြစ်လာခဲ့ပေသည်။ အီရန် တော်လှန်ရေး ပြီးနောက် အစ္စလာမ်ဝါဒ ပြည်သူ့နိုင်ငံ အဖြစ် အတည်ပြုသော အစိုးရ တက်လာသောအခါ၊ ရူဟ်ဟိုလာ ခိုမင်နီအား အီရန်၏ အဓိပတိ ခေါင်းဆောင်အဖြစ် ရွေးကောက်ခဲ့ပေသည်။ တော်လှန်ရေးပြီး ၂ နှစ်အတွင်း သဟဇာတ ဝါဒီများ၊ ဘယ်ယိမ်းဝါဒီများနှင့် အစ္စလာမ် အားသန်ဝါဒီများ အကြား အချင်းချင်း တိုက်ခိုက်မှုများ ဖြစ်ခဲ့၍ နောက်ဆုံးတွင် အစ္စလာမ်အားသန်ဝါဒီများ ဘက်မှ လုံးဝအနိုင်ခဲ့ပေသည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် အမေရိကန်၊ ရုရှားနှင့် အရှေ့အလယ်ပိုင်းမှ အာရပ်နိုင်ငံအများစုက သူတို့၏ ဒေသတွင်း အစ္စလာမ်နိုင်ငံရေး အတွေးအခေါ်သစ်၏ စိန်ခေါ်မှုများကို ကြောက်ရွံ့လာ၍၊ ဆဒန်ဟူစီနီအား ကျောထောက် နောက်ခံ ပြုပေးလျက် အီရန်နိုင်ငံသို့ ကျူးကျော်စေခဲ့ရာမှ အီရန် အီရတ်စစ်ပွဲ ဖြစ်ခဲ့ပေသည်။

ဂန္ဓစ်ကြာ ပင်လယ်ကွေ့စစ်ပွဲ အတွင်းတွင် အီရန်-အီရတ် နှစ်ဘက်လုံးသည် စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ နည်းပညာများကို လျှို့ဝှက်စွာ ကြိုးပမ်းရှာဖွေကြ၍၊ ၁၉၉၀ တွင် အီရန် အီရတ်စစ်ပွဲကို ရပ်တန့်လျှက် အီရတ်သည် ကူဝိတ်သို့ ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ခဲ့ပေသည်။ ထိုမှ နောက်ဆက်တွဲ အမေရိကန်နှင့် မဟာမိတ်တို့၏ ဦးတည်ချက် ရန်သူမှာ အီရတ်ဖြစ်သွားပြီး အမေရိကန်သည် အကြမ်း ဖက်နှိမ်နှင်းရေးကို အကြောင်းပြု၍ ၂၀၀၃ တွင် အီရတ်သို့ ကျူးကျော်သိမ်းပိုက်က ဆဒန်ဟူစီနီကို သုတ်သင်လိုက်ပေသည်။

ထိုသို့ အမေရိကန်နှင့် မဟာမိတ်တို့သည် အီရတ်နှင့် အချေအတင် ဖြစ်နေစဉ်တွင် အီရန်မှာ ပြိုင်ဘက်မရှိ ကြိုးပမ်းခွင့် ရသွား ပြီး ၂၀၀၉ ခုနှစ်တွင် ထိပ်သီးနည်းပညာ ခေတ်လွန်နိုင်ငံကြီးများနှင့် ရင်ဘောင်တန်းသည့် အဆင့်သို့ ဝင်ရောက်နိုင်ရန် အာကာ သ သို့ ကိုယ်ပိုင်ဂြိုဟ်တု တင်နိုင်သော အဆင့် သို့မဟုတ် တာဝေးပစ် ခုံးပျံပစ်လွှတ်နိုင်သည့် အထိ နည်းပညာ အောင်မြင်မှုကို ရသွားခဲ့ပေသည်။ အီရန်၏ နျူးကလီးယားနည်းပညာ ပိုင်ဆိုင်မှုကိုမူ ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများအကြား အငြင်းပွား စဉ်းစားစရာ ဖြစ်နေဆဲပင် ဖြစ်ပေသည်။